

Свята «храма кнігі»

Вабны свет, дзе знаходзіць задавальненне дапытлівы розум; культурны асяродак, дзе пануе асвета. Стыхія спасцігаць навуку, узбагачаць адкрыццямі. Прыстанак прыхільнікаў мудрасці. Тут не спыняецца духоўнае выпяванне, пошук новага... Кніга заўсёды была рухавіком прагрэсу, бібліятэка спрыяла творчай і інтэлектуальнай актыўнасці.

У сучасных умовах бібліятэка, па-ранейшаму з'яўляючыся найбуйнейшым інфармацыйным, адукацыйным, культурна-асветніцкім цэнтрам, выбірае напрамкі дзейнасці і функцыі, якія неабходны грамадству, удзяваючы культурныя, сацыяльныя і эканамічныя ўмовы.

Па дадзеных Міністэрства культуры, агульная колькасць бібліятэк па рэспубліцы сёння складае каля 7,7 тыс. У сістэме Міністэрства культуры функцыянуе

2837 публічных бібліятэк. З іх 2204 бібліятэкі ў сельскай мясцовасці. У публічных бібліятэках сістэмы Міністэрства культуры занята каля 10,4 тыс. чалавек. Сярод бібліятэчных работнікаў больш за 95 працэнтаў жанчыны. Нестацыянарнае бібліятэчна-інфармацыйнае абслугоўванне ў рэгіёнах ажыццяўляецца 104 бібліёбусамі. Колькасць карыстальнікаў складае больш як 3,2 млн чалавек, у тым ліку 2,7 працэнта карыстаюцца паслугамі ў аддаленым рэжыме. Колькасць карыстальнікаў сельскіх бібліятэк — каля 0,9 млн чалавек (28,1 працэнта ад агульнай колькасці карыстальнікаў). Сумарны бібліятэчны фонд рэспублікі складае больш за 180 млн адзінак захоўвання. Сумарны аб'ём фонду публічных бібліятэк Міністэрства культуры — 57,9 млн адзінак захоўвання.

Наталля СВЯТЛОВА

АД ЗБОРУ ЕЗУІТАЎ ДА ЭЛЕКТРОННЫХ КАТАЛОГАЎ

Першыя бібліятэкі ў Віцебску былі створаны яшчэ ў XVII стагоддзі. Яны былі кніжнымі зборамі пры манастырах і касцёлах: езуітаў, піяраў, базыльян і гэтак далей. А з канца XVIII стагоддзя ўзніклі першыя свецкія бібліятэкі — пры ўстановах адукацыі. У 1840 — 1850 гадах адчыніліся першыя прыватныя бібліятэкі. Адна з іх належала брату вядомага пісьменніка А. Вярыгі-Дарэўскага. Потым літаратар напісаў, што яго брат Сямён, нягледзячы на матэрыяльны цяжкасці, 6 гадоў утрымліваў публічную бібліятэку... У савецкі час цяперашняя абласная бібліятэка адчынілася ў першы дзень 1929 года.

Раней лічылася, што бібліятэка заснавана 14 кастрычніка 1925 года.

— У гэты дзень на пасяджэнні Прэзідыума Віцебскага акружнага выканкама прынялі рашэнне аб адкрыцці ў Віцебску аддзялення Дзяржаўнай бібліятэкі. А потым былі выяўлены архіўныя дакументы, якія сведчаць пра тое, што яго адкрыццё — у прыбудове да ратушы — адбылося 1 студзеня 1929-га года і было прымеркавана да 10-гадовага юбілею ўтварэння Беларусі.

Асновай фарміравання бібліятэчнага фонду з'явіліся кніжныя зборы бібліятэкі аддзялення Маскоўскага археалагічнага інстытута, Інстытута народнай адукацыі, кнігі, якія былі сабраны пры Віцебскім аддзяленні Дзяржаўнага музея. Да моманту адкрыцця аддзялення бібліятэкі яе фонд налічваў 35 тысяч экзэмпляраў, — распавядае дырэктар Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна **Таццяна Адамян**. На гэтай пасадзе яна каля двух гадоў. Раней доўгі час працавала намеснікам кіраўніка.

Для чытачоў былі арганізаваны аддзелы: агульны, беларусказнаўчы, яўрэйскі, замежных і старадрукаваных кніг, перыядычнай літаратуры. Створаны чытальная зала і пакоі для навуковай работы. Пры гэтым у штаце працавалі ўсяго тры. Бібліятэка мела статус навуковай. І фонд папаўняўся паступленнямі з мінскай Кніжнай палаты. Бібліятэцы вылучаліся бюджэтныя сродкі на набывцце кніг і часопісаў на бягучы год. Цікава, што толькі з 1934 года там пачалі атрымліваць дзве адзінкі абавязковага платнага экзэмпляра беларускіх выданняў...

Думаецца, у першыя дні пасля вызвалення горада ад акупантаў не да аднаўлення працы бібліятэкі? У Віцебску, дзе 26 чэрвеня 1944 года вызваліцеляў сустрэлі менш як 200 чалавек, бібліятэка запрацавала 1 жніўня!

— Калектыву з трох чалавек — дырэктару, бібліятэкару, тэхніцы — вылучылі два невялікія пакоі ў даваенным памяшканні ўстановай. Жыхары Віцебска пачалі прыносіць туды

свае кнігі, якія ўцалелі цудам. І пры іх самай актыўнай дапамозе ўстанова культуры атрымала другое жыццё, — працягвае дырэктар.

У першыя месяцы працы ў бібліятэцы нават сталоў не было. А замест крэслаў работнікі выкарыстоўвалі скрыні ад патронаў! У канцы 1944 года бібліятэку наведалі каля 250 чытачоў. У кніжным фондзе тады было больш за 8,8 тысячы экзэмпляраў. У тым ліку 50 — па мовазнаўстве.

У 1967-м «храм кніг» пераехаў у новы будынак, у якім знаходзіцца і цяпер. А ў наступным годзе ў бібліятэцы пачаў працаваць кансультацыйны пункт абласнога савета Усесаюзнага таварыства вынаходнікаў і рацыяналізатараў. Сталі праводзіць дні інфармацыі і дні спецыяліста. Калі купілі кінаўстаноўку, арганізавалі кіналекторыі. І шмат чытачоў з задавальненнем глядзелі мастацкія і дакументальныя фільмы. Абмяркоўвалі ўбачанае. Стварылі і, не паверыце, універсітэт... аматараў кнігі! І на працягу трох гадоў (!) чытачы знаёміліся з класікай і навінкамі літаратуры. Яны ж слухалі лекцыі: па мастацтве і нават эстэтыцы! І бралі ўдзел у музычна-літаратурных вечарынах.

Сёння структура бібліятэкі складаецца з 14 аддзелаў абслугоўвання і 5 функцыянальных аддзелаў. З 1 лютага 2012 года пачала працаваць як самастойнае структурнае падраздзяленне бібліятэкі электронная чытальная зала, дзейнасцю якой з'яўляецца забеспячэнне інфармацыйных патрэб карыстальнікаў на аснове сучасных камп'ютарных тэхналогій. Усім карыстальнікам прадастаўляецца бясплатны доступ да баз даных уласнай генерацыі і аддаленага доступу, у тым ліку да інфармацыйных рэсурсаў віртуальнай чытальнай залы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, а таксама да рэсурсаў адкрытага доступу ў інтэрнэце.

Фонд залы змяшчае электронныя дакументы ўніверсальнай тэматыкі на дысках. Да паслуг карыстальнікаў прапанавана калекцыя агучнай літаратуры, аўдыяспектаклі, аўдыяэксккурсіі, навукальныя і даведаныя выданні, энцыклапедыі, дакументальныя навукова-папулярныя фільмы канала «Discovery» і многае іншае. У рамках сацыяльнага праекта «Школа камп'ютарнай граматынасці» супрацоўнікі праводзяць бясплатныя заняткі па аснове камп'ютарнай граматынасці для карыстальнікаў бібліятэкі пенсійнага ўзросту.

Фонд абласной бібліятэкі налічвае звыш 705 тысяч экзэмпляраў дакументаў: кнігі, брашур, перыядыка, электронныя дакументы. У фондзе больш за 7 тысяч плацінак, кампакт-дыскаў — лепшая на Віцебшчыне

Таццяна Адамян, дырэктар Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна.

фанатэка. За першае паўгоддзе ў бібліятэцы абслужылі больш за 33 тысячы чытачоў, якім выдадзена звыш 520 тысяч дакументаў.

— Адзін з самых эфектыўных метадаў піяру бібліятэк — іх афіцыйныя сайты. На сайце абласной бібліятэкі размешчаны электронны каталог, анонсы і інфармацыя пра мерапрыемствы, электронныя версіі бібліятэчных выданняў, базы даных уласнай генерацыі, бюлетэнь новых паступленняў і шмат іншай карыснай інфармацыі. За мінулы год наведванні сайта склалі звыш 466 тысяч. Інфармацыя на сайце пастаянна абнаўляецца, дапаўняецца, — дадае дырэктар.

Дырэктар канстатуе, што аб'яўлены ў Беларусі Год культуры патрабуе ад бібліятэкараў асаблівай актыўнасці і творчасці. На бібліятэчным сайце прадастаўлена вялікая праграма бібліятэчных сацыякультурных мерапрыемстваў гэтага года. Сярод іх: мерапрыемствы да юбілеяў дзеячаў культуры, літаратуры, мастацтва Беларусі, мастацкія выставы, творчыя сустрэчы, майстар-класы і прэзентацыі.

— На сёння ў бібліятэцы вядзецца актыўная падрыхтоўка навукова-практычнай канферэнцыі, прымеркаванай да 385-годдзя выхаду ў свет «Буквара» Спірыдона Собаля, якая пройдзе 24 лістапада. А 15 верасня мы адзначылі Дзень бібліятэк. Ужо традыцыйна ў гэты дзень у бібліятэцы праводзіцца комплекс мерапрыемстваў для чытачоў розных узростаў. Сёлета тэма нашых асноўных мерапрыемстваў — бібліятэка і беларускі кінематограф, — адзначыла Таццяна Адамян напрыканцы размовы.

Аляксандр ПУКШАНСКІ

На варце вечнасці

Амаль дзесяць стагоддзяў... Для вечнасці — пясчынка, для жыцця — набывцце. Першая беларуская бібліятэка — Бібліятэка Полацкага Сафійскага сабора — адзначае 950-годдзе. Задаючы тэмп развіццю, асвете, разліла святло кніжнай мудрасці на многія пакаленні. Сёння, у Дзень бібліятэк, перагортваем старонкі векавой спадчыны. Адсвяткаваць 950-годдзе першай у Беларусі бібліятэкі, абмеркаваць навуковыя і культурныя здабыткі на круглым stole ў Нацыянальнай бібліятэцы сабраліся кіраўнікі і прадстаўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускай праваслаўнай царквы, работнікі бібліятэк і музеяў, кіраўніцтва і вядучыя спецыялісты ўстаноў навукі і адукацыі.

Бібліятэка Полацкага Сафійскага сабора была створана ў час яго заснавання — 1066 г. Як цэнтр праваслаўя на беларускіх землях, лічылася ўнікальнай: славілася выключна багатым зборам кніг. У XII стагоддзі памнажэнню збораў садзейнічала Еўфрасіння Полацкая, перапісваючы кнігі ў скрыпторыі сабора. Згодна з даследаваннямі, у бібліятэцы знаходзіліся як літургічныя, так і філасофскія творы, біблейскія і новазапаветныя тэксты і кампіляцыі, у тым ліку апакрыфічныя, гістарычныя працы, летапісы і іншыя літаратурныя помнікі. Але многае страчана падчас Лівонскай вайны.

Як адзначыў намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь Суша, лёс Бібліятэкі Полацкага Сафійскага сабора незайздросны: вельмі пацярпела пасля ўзяцця Полацка спачатку рускімі войскамі, потым, у 1579 г., — войскамі Стэфана Баторыя. Культурныя каштоўнасці разрабаваны. Полацк лічыўся найбуйнейшым горадам Беларусі, ці не мацнейшым у параўнанні з Вільняй. На жаль, у колішнім маштабе так і не аднавіўся. Прыкметная асоба ў лёсе кнігазбору Полацкага Сафійскага сабора — Ян Замойскі. Ён быў актыўным удзельнікам адвавання горада, сабраў рэшткі полацкіх кніг і захоўваў у сваёй бібліятэцы як культурную каштоўнасць.

У пач. XVII ст. ствараюцца навукальныя ўстановы (добра вядомая Полацкая духоўная семінарыя), што робіць Полацк асветніцкім цэнтрам. Захавалася нямаля каштоўных кніжных асобнікаў, але яны за межамі нашай краіны.

Нягледзячы на вайсковыя падзеі, некаторыя кнігі з бібліятэкі Полацкага Сафійскага сабора зберагліся. Рукапісы XV — пач. XVI ст. сёння знаходзяцца ў Варшаве (Нацыянальная бібліятэка Польшчы) і Львове (Львоўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Івана Франка, Украіна).

— У Варшаве са збору Бібліятэкі Полацкага Сафійскага сабора захоўваецца 11 рукапісаў, усе на царкоўнаславянскай мове, — распавядае Алесь Суша. — Ёсць сярод іх унікальныя. Першы Пскоўскі летапіс (створаны ў 1548 годзе ў Пскове) — адна з найкаштоўнейшых крыніц, паходзіць з Бібліятэкі Полацкага Сафійскага сабора. На ім запісана: 30 жніўня 1539 года. На яго аснове пісалася гісторыя Польшчы. Захаваліся таксама царкоўныя рукапісы: «Златаструй», «Златавуст», Слова Яфрэма Сірына, біблейскія кнігі Старога Запавяту: Ісуса Навіна, Суддзяў, Руфі, Эсфіры XV ст. і інш. Нам цікавы ўсходні след гэтага кнігазбору. Пасля захопу Полацка польскімі войскамі было вывезена мноства культурных каштоўнасцей. Бібліятэка Полацкага Сафійскага сабора стала асновай для кнігазбору царскіх часоў Івана Грознага — такая арыгінальная версія.

Ёсць захады, каб хаця б часова вярнуць рукапісы, хай на час пэўных экспазіцый. Вядуцца перамовы з львоўскімі і варшаўскімі калегамі. У прыватнасці, у межах сёлетняга візіту дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Рамана Матульскага ў Львоў дасягнута разуменне ў наладжванні супрацоўніцтва.

— Альтэрнатыўны кірунак, больш проста, — атрыманне лічбавых копіяў, — заключае Алесь Суша. — Такі варыянт — віртуальнае вяртанне — таксама каштоўны для даследчыкаў.

Наталля СВЯТЛОВА